E 6/2025 vp
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
SuV 4.4.2025

Lausunto suurelle valiokunnalle valtioneuvoston selvityksestä: Komission tiedonanto maatalouden ja ruoan visiosta

Maatalous on yksi Suomen huoltovarmuuden kivijalka. Sitä ohjaava yhteinen maatalouspolitiikka (CAP) vaatii kuitenkin isoa uudistamista seuraavalle ohjelmakaudelle. Tukieuroja tulee osoittaa nykyistä paljon vahvemmin ilmaston, luonnon ja vesiensuojelua edistäviin toimiin. Myös peltohehtaaritukia tulisi uudelleen kohdentaa palkitsemaan aktiivisista ympäristöteoista.

Maatalouspolitiikalla tulee tukea myös vahvemmin viljelijöiden jaksamista sekä inhimillisiä työoloja. Luonnonsuojeluliitto katsoo, että edellä mainittuja teemoja tulee edistää myös maatalouden ja ruoan vision yhteydessä.

Komission maatalouden ja ruoan visio tuo yhteen ruoan tuotannon ja ilmastokriisin hillinnän ja luontokadon torjunnan näkökulmia, mutta lisää konkreettisia toimenpide-ehdotuksia maatalouden ympäristökestävyyden parantamiseksi tarvitaan. On hyvä, että visiossa korostetaan kannusteita, joilla maanviljelijöitä voidaan ohjata kestävämpiin käytäntöihin, mutta sitovien velvoitteiden puute tekee ympäristövaikutusten arvioinnista ja ennakoinnista haastavaa.

Ilmasto ja päästövähennykset
Oikeudenmukainen siirtymä kestävämpään maataloustukijärjestelmään vaatii maatalouspolitiikkaan isoja muutoksia niin Suomessa kuin koko EU:n tasolla. Euroopan ympäristökeskuksen (EEA) mukaan nykyisillä toimilla EU-tason maatalouden päästöt tulevat pysymään ennallaan vuoteen 2030. Myös Suomessa maatalouden päästövähennykset jumittavat: päästöt eivät ole käytännössä ole vähentyneet 2000-luvulla, vaikka lukuisat viljelijät ovat sitoutuneet ympäristötoimiin.

Visiossa todetaan, että maataloussektorin tulee tehdä osansa ilmastotavoitteiden saavuttamisessa, mutta siinä ei esitetä konkreettisia päästövähennystavoitteita. Luonnonsuojeluliiton näkökulmasta sektorille tulisi säätää EU-tasolla sitova nettopäästövähennystavoite 2040 päästövähennystavoitteen yhteydessä. Tavoite on pidettävä erillään LULUCF-sektorin tavoitteista.

Suomi on asettanut oman 29 % päästövähennystavoitteen maataloudelle joulukuussa 2021 yhteisen maatalouspolitiikan hyväksymisen yhteydessä. Tavoitteen saavuttaminen vaatii kuitenkin vahvaa maatalouspolitiikan ohjausta ja kannusteita.

Luonnonsuojeliito katsoo myös, että maataloudessa tulisi läpileikkaavasti noudattaa aiheuttaja maksaa -periaatetta. Tämä voisi näkyä esimerkiksi verotuksen painotuksessa siten, että kasvipohjaisista ja ympäristöystävällisistä tuotteista tehtäisiin houkuttelevampia. Luonnonsuojeluliitto näkee maatalouden päästökaupan mahdollisuutena, mutta sen tulee olla erillinen olemassaolevista päästökauppajärjestelmistä ja toteuttaa oikeudenmukaisesti. Mahdollinen päästökauppajärjestelmä ei saa hidastaa välttämättömiä päästövähennyksiä.

Luonnon monimuotoisuus
Maatalous on iso maankäytön muoto, mistä syystä sillä on huomattavia vaikutuksia luonnon monimuotoisuuteen. EU ja Suomi ovat sitoutuneet pysäyttämään luontokadon vuoteen 2030 mennessä. Tavoitteen saavuttaminen vaatii toimia myös maatalouselinympäristöissä. Suomessa kaikki perinnebiotoopit ovat uhanalaisia, pölyttäjät vähentyneet merkittävästi sekä monien peltolintujen kannat taantuneet. Lisäksi Suomessa on huomattava määrä heikkokuntoisia tai käytöstä jo poistuneita turvemaapeltoja joiden ennallistamisella voidaan saavuttaa sekä luonto- että ilmastohyötyjä.

Maatalouden ja ruoan visio tunnistaa luonnon monimuotoisuuden vaalimisen välttämättömyyden alkutuotannon näkökulmasta. Visio asettaa vuoteen 2040 mennessä tavoitteeksi, että maatalous toimii maapallon kestävyyden rajoissa. Kuitenkin esitettyjen politiikkatoimien kohdalla olisi tarpeen määrittää tehokkaat toimet luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseksi. Visio tulisi myös selkeämmin kytkeä EU:n biodiversiteettistrategian ja ennallistamisasetukseen, jotka osoittavat toimia myös maatalousympäristöille.

Huoltovarmuus
Suomi toteaa kannassaan, että maataloussektorin tuominen linjaan 2040 ilmastotavoitteen kanssa ei tulisi vähentämään EU:n ruoantuotantokapasiteettia tai huoltovarmuutta. Luonnonsuojeluliitto kuitenkin huomauttaa, että ympäristökestävyys määrittää ruoantuotannon ja huoltovarmuuden tulevaisuusnäkymät. Jos ilmaston kuumenemista ja luontokatoa ei saada hillittyä nyt, se tulee vaikuttamaan peruuttamattomasti ruoantuotantoon ja puhtaan veden saatavuuteen. Tämän näkökulman tulisi ilmetä niin Suomen kannassa kuin komission tiedonannossa. Huomattakoon, että valtaosa viljelyalasta menee nyt eläinten rehujen tuottamiseen.

Luonnonsuojeluliitto yhtyy Suomen kantaan ilmastonmuutokseen sopeutumisen ja sen vaikutusten ennakoinnin tärkeydestä, mutta myös tähän tarvitaan konkreettisia toimia ja tavoitteita. Luonnonsuojeluliitto pitää myös tärkeänä, että Suomi tukee kannassaan hiiliviljelyn edellytyksiä. Hiiliviljelyn keinoin voidaan satotasoja ja ympäristön tilaa voidaan parantaa samanaikaisesti. Esimerkiksi maanparannus- ja saneerauskasvien käyttö sekä jatkuvan kasvipeitteisyyden pinta-alan lisääminen auttavat sekä parantamaan maan kasvukuntoa että suojelemaan vesistöjä.

Muutoksen tulee tapahtua kaikilla tasoilla
Maatalouden ympäristö- ja ilmastokestävyyden edistämisessä on huomioitava kattavasti sektorin eri osa-alueet. Julkisia hankintoja tulee ohjata paremmin huomioimaan ilmaston ja ympäristön kannalta kestäviä hankintoja, kuten luomutuotantoa, kasvipohjaisia tuotteita, kiertotaloutta sekä ruokahävikin vähentämistä. Tämän tulisi selkeästi näkyä EU:n uudessa julkisten hankintojen strategiassa (Public Procurement Strategy). Ruokahävikin vähentämiseksi tulisi harkita velvoitteita ruokahävikin raportoimisesta, sekä kannustaa hävikin vähentämiseen koko hankintaketjun varrella.

Visiossa esitetään uuden “kotieläintalouden työohjelman” (livestock workstream) aloittamista, johon sisältyy muun muassa kestävämpien tuotantomenetelmien investointien ja innovaatioiden kehittäminen, sekä suositusten kehittäminen päästöjen vähentämiseksi. Olisi kuitenkin tärkeää tunnistaa myös tarve vähentää kotieläinten lukumäärää kokonaisuudessaan.

Oikeudenmukaisuus
Maatalouden siirtymän on oltava oikeudenmukainen alalla työskenteleville, ja tuen tulee kohdistua sitä erityisesti tarvitseville sekä kannustaa ympäristön kannalta kestäviin käytäntöihin. Luonnonsuojeluliitto näkee Suomen kannan mukaisesti tärkeänä, että komission tiedonannossa korostetaan tukien nykyistä vahvempaa kohdentamista erityisesti aktiiviseen tuotantoon sekä nuorille ja uusille tuottajille. Rahoituksen lisäksi tulee luoda muita tukirakenteita, jotka mahdollistavat esimerkiksi neuvontapalveluita ja koulutusta uusien käytäntöjen käyttöönoton tueksi.

Paljon riippuu CAP-uudistuksesta
Nykyisellään yhteinen maatalouspolitiikka (CAP) ei tue oikeudenmukaista siirtymää kestävään maatalousjärjestelmään riittävästi. Päinvastoin, EU-tasolla jopa yli 80% maatalouden tuista ohjautuu päästöintensiivisiin eläintuotteisiin, ja jopa 60% tuista lisää luontohaittoja. Tukirakenne hyödyttää suuria maatalousyrityksiä pienviljelijöihin verrattuna. Järjestelmä ei nykyisellään myöskään palkitse viljelijöitä riittävästi ympäristön kannalta kestävästä toiminnasta.

Luonnonsuojeluliiton näkökulmasta tulevan CAP-uudistuksen yhteydessä tulee tehdä mittavia muutoksia sen tukirakenteeseen. Asteittain tulee siirtyä pinta-alaperusteisista suorista tuista kohti tukia, jotka palkitsevat toimenpiteistä sekä parantavat ympäristön tilaa ja eläinten hyvinvointia. Maatalouden tulevia rahoitusvälineitä valmisteltaessa on tärkeää kartoittaa aina voidaanko niiden avulla toteuttaa myös ennallistamisasetuksen tavoitteita.

Lisätietoja:
Antti Heikkinen, ympäristöpäällikkö, 044 9010 461, antti.heikkinen@sll.fi
Edda Sundström, ilmastoasiantuntija, 044 4914 269, edda.sundstrom@sll.fi